

№ 37 (678)
Кастрычнік 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Агрэсядзіба: гулянка, на якой вучылі жыць арганічна –** стар. 2 і 6
- **Ушанаванне: круглы стол і выстаўка, прысвечаныя філаматам –** стар. 2
- **Ініцыятыва: птушканне – новы папулярны занятак –** стар. 5

Алея слаўтасцяў Ганцавіччыны

З нагоды Дня беларускага пісьменства ў 2011 г. у цэнтры Ганцавічаў быў усталяваны шэраг памятных знакаў і помнікаў. Яны сталі сапраўдным упрыгожаннем горада.

Ускверы на вуліцы Гагарына знайшоў месца геральдычны знак. Яго аўтар – тагачасны галоўны архітэктар раёна, а цяпер намеснік старшыні райвыканкама Віталь Пракурат. За аснову ўзяты герб горада: у блакітным полі варажскага шчыта два срэбныя жураўлі, у правай верхняй частцы поля залатая пяціканцовая зорка, пад якой паўмесяц рагамі ўгору.

Галоўным сімвалам герба з'яўляюцца жураўлі, якія ляцяць увзды. У міжнароднай сімволіцы журавель мае вельмі шырокае глумачэнне. Прыкладам, у хрысціянстве быў знакам уваскрэсення, бо яго прылёт абвясчаў вясну і абнаўленне прыроды. Але ж герб Ганцавічаў так і застаўся б звычайным знакам, калі б не

адметная дэталі: залатая зорка і паўмесяц. Гэта элементы дваранскага герба «Ляліва», што належаў графу Станіславу Гутэн-Чапскаму – уладальніку земляў, на якіх у канцы XIX ст. былі заснаваны Ганцавічы.

На вуліцы Кастрычніцкай створаная цэлая алея пісьменства. Яе аўтары – брэсцкія архітэктары Павел Герасіменка і Алеся Грушчанкова. У пачатку алеі – памятны знак у выглядзе аркуша паперы і праў ў гонар правядзення ў Ганцавічах Дня беларускага пісьменства. Калі крочыць далей, можна пабачыць два знакі «Літаратурны гонар Ганцаўшчыны». Кожны з іх выкананы як скрутак з імёнамі праявіўцаў і паэтаў, жыццё якіх звязанае з нашым раёнам. На першым адзначаны Іван Лагвіновіч, Віктар Гардзей, Алесь Каско і Уладзімір Марук, на другім – Аляксандр Сержпудоўскі, Васіль Праскураў, Іван Кірэйчык і Міхась Рудкоўскі. Коротка спынюся на звестках пра кожнага.

(Заканчэнне на стар. 3)

Спадчына філаматаў

29 верасня ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адкрылася літаратурна-дакументальная экспазіцыя «Філаматы. Ідэі праз стагоддзі», прысвечаная 200-годдзю з дня заснавання студэнцкага згуртавання філаматаў. Праект падрыхтаваны сумесна з Музеем літаратуры імя Адама Міцкевіча (Варшава) і Польскім Інстытутам у Мінску. У той жа дзень прайшоў круглы стол «Філаматы і філарэты. Творчая і грамадская дзейнасць таварыства. Перспектывы святкавання 220-годдзя Адама Міцкевіча». Пад час яго прысутныя ўнеслі прапанову аб стварэнні арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы да 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча. А старшыня ГА «Беларускі фонд культуры» Уладзімір Гілеп прэзентаваў праектную прапанову па рэстаўрацыі яшчэ аднаго мемарыяльнага месца – парку «Туганавічы» ў Баранавіцкім раёне.

Увосень 1817 г. з ініцыятывы студэнтаў Віленскага ўніверсітэта Тамаша Зана, Адама Міцкевіча, Язэпа Яжоўскага, Анупрэя Петрашкевіча і Францішка Малевіцкага было заснавана таёмнае патрыятычнае таварыства філаматаў (ад грэч. philomathes – амаатар ведаў). У 1820 г. утварылася роднаснае таварыства філарэтаў – прыхільнікаў добрачыннасці, кіраўнікамі якога былі філаматы.

Дзейнасць таварыстваў філаматаў і філарэтаў пакінула значны след у нашай культуры. Першапачаткова арганізатары і кіраўнікі таварыстваў ставілі толькі культурна-асветніцкія задачы: збіралі песні, паданні, легенды, апісвалі абрады і звычкі беларусаў. Паступова іх дзейнасць набыла сацыяльна-палітычны накірунак.

Многія з філаматаў і філарэтаў пазналі славу ў розных галінах дзейнасці. А. Міцкевіч, Т. Зан, Я. Чачот сталі вядомымі паэтамі. Ігнат Дамейка ў эміграцыі стаў вядомым вучоным-геолагам, нацыянальным героем Чылі. Іх дзейнасць ярка асвятляе дарогу новым пакаленням.

У экспазіцыі можна ўбачыць вобраз тагачаснага студэнта Віленскага ўніверсітэта, мінерал, названы ў гонар геолага і мінеролага Ігната Дамейкі – аднаго з герояў экспазіцыі, а таксама творы і кнігі паэтаў-філаматаў і карціну Валенцыя Ваньковіча – партрэт Тамаша Зана, які захоўваецца ў карпаратыўнай калекцыі Белгаспрамбанка.

Пад час адкрыцця экспазіцыі была працягнутая традыцыя філаматаў і філарэтаў піць малако – сімвал чысціні і праўды.

На наступны дзень удзельнікі круглага стала здзейснілі вандароўку па мемарыяльных мясцінах, звязаных з жыццём і творчасцю філаматаў і філарэтаў, у Навагрудскі і Баранавіцкі раёны.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Арганічны адпачынак на «Зялёнай Гулянцы»

Пагодным вераснёўскім днём у аграсядзібе «Верас», што ў Зэльвенскім раёне, непадалёк вёсак Казловічы і Сынкавічы, адбылася «Зялёная Гулянка», або на англійскай манер – «Organic Party». Гэта адно з мерапрыемстваў праекта БГА «Адпачынак у вёсцы» «Турэтычная дэстынацыя "Зэльвенскі дыярыцш": узмацненне партнёрства, развіццё крэатыўных ініцыятываў і абраджэнне спадчыны», што фінансуецца Амбуладай ЗША ў Рэспубліцы Беларусь. Свята было арганізаванае ў супраць з сядзібай «Верас», Зэльвенскім райвыканкам, Беларускай саюзам дызайнераў і грамадскай арганізацыяй «Школа маладога фермера».

Дзясаткі наведнікаў гулялі не толькі знаёміліся з цудоўнымі куточкамі аграсядзібы Ірыны і Міхаіла Макеяў. У праграме было некалькі тэматычных блокаў. Блок «Еш арганічна!» прапаноўваў смачную экалагічна чыстую ежу і традыцыйныя рэцэпты і спосабы прыгатавання. А таксама замест

«фаст-фуда» прапаноўвалася сталаванне няспешнае – «slow food». Блок «Працу арганічна!» заклікаў будаваць дамы з улікам зялёных тэхналогій, энергаэфектыўнасці, скарыстоўваць альтэрнатыўныя крыніцы энергіі і г.д. Цудоўная магчымасць адпачываць на прыродзе, у гармоніі з прыродай (аграэкадурызм), ста-

На тым тыдні...

✓ **22 верасня ў Варшаве ў музеі Уладзіслава Бранеўскага, філіяле Літаратурнага музея імя Адама Міцкевіча, адкрылася выстаўка «А так спеўна, дудка міла» з фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа. Выстаўка прысвечаная 135-годдзю з дня нараджэння класіка. З дзяцінства будучы паэт быў знаёмы з творамі розных пісьменнікаў, але асабліва добра ведаў Адама Міцкевіча. Родныя Якуба Коласа, як і сам паэт, шанавалі і любілі творчасць Марыі Канапіцкай, Генрыка Сянкевіча, Уладзіслава Сыракомлі. А дзякуючы Станіславу Фурманіку і Сафіі Русінскай яшчэ ў 1950-х гадах польскія чытачы маглі пазнаёміцца з апавесцямі Якуба Коласа «У палескай глушы» і «Дрытва», з паэтычнымі творами – у перакладзе Тадэвуша і Дароты Хрусталеўскай, Бажэны Клёг-Гогалеўскай.**

✓ **24 верасня Студэнцкае этнаграфічнае таварыства і Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы зладзілі Багач у Купалаўскім мемарыяльным запаведніку «Вязынка»**
У народным календары Багач прымеркаваны да заканчэння збору ўраджаю («к гэтаму часу ў кожнага ўсяго багата») і да першага запалвання хатняга агню. Гэта васковая свечка ў лубцы з жытам, якую ставяць на покуць і захоўваюць там цягам усяго года, што прыносіць у дом багацце і шчасце. Абрад скіраваны на захаванне дабрабыту, ураджайнасці, плоднасці жывёлы, сямейнага ладу. Асноўнай дзейнасцю свята з'яўляецца ссыпанне агульнага Багача, калі кожны з удзельнікаў абраду сыпаў у лубку па жменьку зерня, загадаўшы ўзятага на свята.

Дажынкавыя песні пад час свята праспявалі гурты «Мярэжа», «Горынь», «Дайнава», «Астроўна», «Варган», дзіцячы гурты «Каралікі» і «Калыханка», танцавальную вечарынку зладзілі музыкі і танцоры клуба традыцыйнага танца «Сіта».

✓ **25 верасня ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адбылася літаратурная вечарына з нагоды прэзентацыі серыі перакладаў кітайскай паэзіі «Светлыя знакі. Паэты Кітая». Серыя «Светлыя знакі» за-**

снована Выдавецкім домам «Звязда» ў 2014 годзе. За гэты час выйшла 9 кніг з вершамі кітайскіх паэтаў розных эпохаў. У межах сустрэчы адбылося адкрыццё выстаўкі ілюстрацый да згаданых выданняў, створаных мастаком Камілем Камалам.

✓ **30 верасня на этнахутары «Зялёны гай» у Магілёве адбыўся «Дранік-фэст». Фэстываль ладзіцца ўжо некалькі гадоў і паспеў стаць вiзiтнай карткай горада. Удзельнікі фэсту дзеляцца на каманды і ўвесь дзень прыдуць дранікі па сваіх уласных (часта сакрэтных) рэцэптах – вядома, бясплатна. Чые дранікі смачнейшыя, той і перамагае – праўда, каманды ў асноўным удзельнічаюць не дзеля перамогі. Негалосны фаварыт свята – каманда Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта харчавання.**

Сёлётыя новаўвядзенне фэстывалю – прыз «Залатая тарка». Яго ўручылі ўстанова грамадскага харчавання, якая, на думку магілёўцаў, гатуе самыя смачныя дранікі ў горадзе.

На фэсце было чым заняцца і апроч ежы: працавалі фотазоны, мясцовыя рамеснікі прапаноўвалі свае вырабы, праходзілі майстар-класы, конкурсы і эстафеты для дзяцей ды інш.

✓ **1 кастрычніка ў Віцебску ладзіўся «Фэст вышыванкі», які месяц таму прайшоў у Гродне. У арт-пабе «Torgvald» выступілі паэты Уладзімір Папковіч, Кастусь Севярынец, Наста Кудасова, Славамір Адамовіч, пра альманах «Svajksta» распавёў яго заснавальнік і рэдактар Аляксей Мікус, даследаванні па Слуцкім збройным чыне падзяліліся Аляксей Лагвінец і Аліна Нагорная, пра беларускія фантастычныя ды фэнтэзічныя творы распавядаў Аляксей Шэін, выдавец кніжнай серыі «Такая гісторыя» Раман Цымбераў прадставіў кніжны навінік.**

Цягам усяго дня дзейнічаў кірмаш, дзе былі прадстаўлены кнігі, кружэлкі, беларускамоўныя настолкі (настольныя гульні) і ды варгя суверэны з розных рэгіёнаў Беларусі. Напрыканцы дня ахвочыя маглі паўдзельнічаць у паб-квізе «Імбрыкі ды Імбрычкі».

месца адпачынку, і шчыкоўныя палеткі ды сад. Нават не верылася, калі хадзіў сяжынкамі сядзібы, што нейкіх пару-тройку дзесяцігоддзяў таму тут былі пустэча, няўдобіца і забалочаная мясціна. І кожнага Макеі радыя прыві-

куткоў Беларусі: з Віцебска, Магілёва, Валожыншчыны... Вялікі ўсім дзякуй. І нашай Валерыя Анатольеўне, якая падштурхоўвае рабіць нешта новае, іначай мы бачыліся б раз на два гады... Хочацца, каб вам тут спадабалася, каб вы

Выступае Зміцер Сурскі

таць шчырымі словамі. І Макей зазначыла:

– Надвор'е такое, што трэба працаваць. Але на свята прыехалі фермеры з розных

прыязджалі да нас. З дзецьмі, з унукамі... Мы робім усё, каб было болей дзяцей на сядзібе.

(Заканчэнне на стар. 6)

Алея слаўтасцяў Ганцавіччыны

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

Іван Лагвіновіч нарадзіўся ў 1940 г. на хутары Запрапасць паблізу вёскі Малькавічы ў сям'і, дзе выхоўваліся сямёра дзяцей.

Іван Лагвіновіч

Калі яму споўнілася сем гадоў, памёр бацька. Пасля заканчэння Малькавіцкай сямігадовай школы ў 17-гадовым узросце паехаў ва Украіну на Данбас, дзе пра жыў трыццаць чатыры гады. Толькі ў 1991 г. вярнуўся дадому. Дэбютаваў у 1960 г. (газета «Чырвоная змена»). Ва Украіне пісаў вершы на беларускай і рускай мовах, у Беларусі толькі па-беларуску. З'яўляецца аўтарам некалькіх зборнікаў вершаў, за адзін з якіх – «Палыновыя кветкі» – стаў лаўрэатам абласной літаратурнай прэміі імя Уладзіміра Калесніка. Памёр у 2011 г., пахаваны ў в. Малькавічы.

Вядомы паэт, празаік і перакладчык **Віктар Гардзеў** нарадзіўся ў вёсцы Ма-

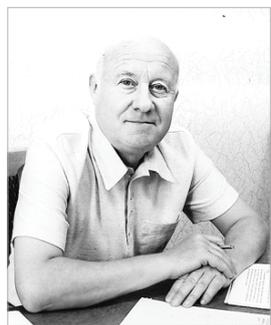
Віктар Гардзеў

ля Круговічы ў сялянскай сям'і ў 1946 г. Скончыў Круговіцкую сярэднюю школу. З 1965 г. працаваў у ляхавіцкай раённай газеце «Будаўнік камунізму», з 1966 г. – у ганцавіцкай раённай газеце «Савецкае Палессе». З 1983 г. у Мінску, скончыў факультэт журналістыкі БДУ. Працаваў у часопісах «Беларусь», «Родная прырода», «Малодосць»,

«Полымя», «Вожык», газеце «Літаратура і мастацтва», выдавецтве «Мастацкая літаратура». Творчы ўзлёт В. Гардзея як пісьменніка адносіцца да ганцавіцкага перыяду жыцця. Многія творы напісаныя на рэгіянальным матэрыяле, а прататыпамі літаратурных герояў сталі жыхары родных Малых Круговічаў, якія з лёгкасцю пазнаюць сябе ў кожным новым творы. Лаўрэат літаратурных прэміяў імя Івана Мележа і «Залаты Купідон». Да 50-годдзя пісьменніка імя В. Гардзея ў Малых Круговічах названая вуліца, дзе ён нарадзіўся і жыў.

Алесь Каско нарадзіўся ў 1951 г. у вёсцы Чудзін. Пасля школы паступіў у Брэсцкі педагогічны інстытут імя А. С. Пушкіна на аддзяленне беларускай мовы і літаратуры. Працаваў настаўнікам у Раганнянскай СШ Брэсцкага раёна і роднай Чудзінскай СШ. Працягнуў час быў карэспандэнтам жабінкаўскай раённай газеты «Сельская праўда», рэдактарам на Брэсцкай абласной студыі тэлебачання, адказным сакратаром Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў. Моцны ўплыў на А. Каско аказалі выдатны педагог, навуковец, крытык і даследчык літаратуры, пісьменнік Уладзімір Калеснік. Першыя вершы ў рэспубліканскім друку з'явіліся ў 1970 г., на сённяшні дзень выдаў шэраг кніг. За зборнік вершаў «Час прысутнасці» ўганараваны літаратурнай прэміяй імя Аркадзя Куляшова.

Уладзімір Марук нарадзіўся ў 1954 г. у вёсцы Гута. Пасля заканчэння Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума працаваў ва ўстановах культуры Ганцавіцкага раёна. У 1980 г. скончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, выкладаў беларускую мову і літаратуру ў школе. Потым працаваў карэспандэнтам, загадчыкам аддзела літаратуры і мастацтва газеты «Звязда», рэдактарам, загадчыкам ад-

Уладзімір Марук

дзела выдавецтва «Юнацтва», галоўным рэдактарам выдавецтва «Белфакс», намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Полымя». У 1974 г. у часопісе «Малодосць» з'явіўся цыкл вершаў маладога паэта. Пазней выдаў некалькі зборнікаў, найлепшыя вершы ўвайшлі ў асобныя анталогіі беларускай паэзіі. Перакладаў з узбекскай, армянскай і туркменскай моваў. Зямны шлях раптоўна абарваўся ў 2010 г. Многія вершы засталіся ў рукапісах. У роднай в. Гута ўсталяваная мемарыяльная дошка.

Калі **Аляксандру Сержпудоўскаму**, месцам нараджэння якога (1864 г.) з'яўляецца вёска Вялічэцка-Слуцкага павета, ледзь споўнілася сем месяцаў, бацькі пераехалі на выкуплены хутар паміж вёскамі Пярэвалакі і Чудзін сучаснага Ганцавіцкага раёна. У 1880 г. скончыў Вызненскае (цяпер гарадскі пасёлак Чырвоная Слабада) народнае вучылішча, у 1884 г. Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю, а ў 1904 г. Пецябургскі археалагічны інстытут. Навуковая дзейнасць А. Сержпудоўскага пачалася з 1906 г., калі пачаў працаваць рэгістратарам этнаграфічнага аддзела Рускага музея, дзе служыў аж да 1930 г. У гэты час двойчы пабываў у экспедыцыях на Палессі і сабраў там багатую этнаграфічную калекцыю, зрабіў мноства фотаздымкаў, запісаў назіранні за ўкладам жыцця беларусаў-палешукоў. Значны ўклад у беларускую фалькларыстыку, этнаграфію і мовазнаўства ўнёс выхад у свет у 1911 г. зборніка Сержпудоўскага «Сказкі і расказы беларусоў-палешукоў». Ён быў правядзеным членам Інбелкульту, узнагароджаны малым залатым медалём Рускага геаграфічнага таварыства за зборнік беларускіх прымавак са слоўнікаў (захавалася частка рукапісу), падрыхтаваны да друку ў 1908 г. Памёр у 1940 г.

Васіль Праскураў у памяці людзей застаўся як выдатны майстар нарыса, журналіст і пісьменнік. Заслужаны дзеяч культуры БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, лаўрэат прэміі Саюза журналістаў СССР. Нардзіўся ў 1926 г. у вёсцы Негаціна Дубровенскага раёна. У 1950 г. пераехаў да сярэйшай сястры Ганны, якая жыла ў Ганцавічах. Мара стаць журналістам здзейснілася ў 1958 г., калі ўладкаваўся літсупрацоўнікам у ганцавіцкую раённую газету «Сялянская праўда». Пасля гэтага была праца ў ляхавіцкай раённай газеце «Будаўнік камуні-

Васіль Праскураў

му». У 1966 г. прызначаны на пасаду рэдактара ганцавіцкай раённай газеты «Савецкае Палессе», якую рэдагаваў больш за дваццаць гадоў. У жанры нарыса ён заслужыў славу сапраўднага майстра слова, вялікага знаўцы чалавечых душаў. Памёр у 1987 г. Надоме, дзе жыў, і на будынку рэдакцыі, у якой працаваў, у яго гонар усталяваныя мемарыяльныя дошкі. Яго імёна імя цэнтральная раённая бібліятэка і вуліца, на якой жыў.

Іван Кірэйчык нарадзіўся ў вёсцы Гута ў 1935 г. Пасля заканчэння мясцовай сярэдняй школы служыў на

Іван Кірэйчык

Балтыйскім флоце, дзе і пачаў літаратурную дзейнасць. Дэбютныя вершы былі надрукаваныя ў газеце «Страж Балтыкі», а таксама ў калектыўным зборніку «Песня, роджэнная морем». З 1958 г. працаваў у ганцавіцкай раённай газеце «Сялянская праўда». З 1963 г. – уласны карэспандэнт Беларускага радыё і газеты «Чырвоная змена», працаваў у газеце «Гомельская праўда», на Гомельскай абласной студыі тэлебачання. Ягоныя вершы, апаваднанні і нарысы прасякнутыя публіцыстычным, грамадзянскім пафасам, шчырасцю пачуццяў, дабрыйей, трыговай за родную зямлю. Найбольш плённа і ярка ўвасобіўся яго талент у публіцыстыцы. Памёр у 1996 г., пахаваны ў Гомелі. Яго імем названая вуліца ў роднай в. Гута, а на месцы, дзе стаяла бацькоўская хата, устаноўлены памятны знак.

Міхася Рудкоўскага нарадзіўся ў вёсцы Востраў у 1936 г. Пасля заканчэння

Востраўскай васьмігадовай школы вырашыў стаць настаўнікам і паступіў на вучобу ў Ганцавіцкае педагогічнае вучылішча, калі ж яно было ліквідаванае, Міхася перавялі на вучобу ў аналагічную ўстанову ў тады яшчэ абласны горад Пінск. Па сканчэнні вучылішча некаторы час працаваў настаўнікам у Кукаўскай сямігадовай школе і адначасова працягваў вучобу ў Брэсцкім педінстытуце імя А. С. Пушкіна. У 1962 г. М. Рудкоўскі пераехаў у Брэст

і працягнуў час працаваў рэдактарам літаратурна-драматычных і музычных праграмаў абласной студыі тэлебачання. Першыя вершы апублікаваныя ў 1958 г. у ганцавіцкай раённай газеце «Сялянская праўда», дзе таксама паспеў папрацаваць да перезду ў Брэст. Вядомы не толькі як паэт, але і перакладчык з украінскай, рускай і польскай моваў, выдаў шэраг зборнікаў вершаў. Памёр пасля цяжкай хваробы ў 1991 г. Пахавалі М. Рудкоўскага ў роднай в. Востраў, дзе пазней быў створаны музей яго імя.

Заклучным элементам алеі пісьменства стаў помнік Якубу Коласу. З'яўленне памятнага знака класіку літаратуры тут не выпадковае: пасля заканчэння Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі 20-гадовы Канстанцін Міцкевіч у 1902 г. прыехаў настаўнічаць у вёску Люсіна, якая цяпер уваходзіць у склад Ганцавіцкага раёна. Акрамя настаўніцкай працы К. Міцкевіч рабіў этнаграфічныя запісы, збіраў вусную народную творчасць, аб чым сведчыць яго нарыс «О крестыянскім постройках деревни Люсино Минской губернии Пинского уезда Хотыничской волости». У 1923 г. у Вільні асобным выданнем пабачыла свет першая частка трылогіі «На ростанях» – аўтабіяграфічная аповесць «У палескай глушы», у якой вёска Люсіна названая Цельшына. Сёлета адзначаецца 135-годдзе з дня нараджэння Якуба Коласа і да помніка класіку па традыцыі будуць ускладзеныя кветкі.

Такім чынам, дзякуючы Дню беларускага пісьменства Ганцавіччым была дадзена магчымасць не толькі праесці вялікія аб'ёмы працаў па добраўладкаванні, але і ў новых помніках і памятных знаках выказаць удзячнасць літаратарам, жьццё і творчасць якіх цесна звязаныя з нашым раёнам.

Віталь ГЕРАСИМЕНЯ,
галоўны заахавальнік фонду
Ганцавіцкага раённага
краязнаўчага музея

Цяпер у Замасцянах можна і птушкаваць

Нядаўна адбылося адкрыццё пляцоўкі на навіранні за вадаплаўнымі і калыводнымі птушкамі ў натуральным асяроддзі іх пражывання на беразе Сакаўшчынскага вадасховішча (непадалёк вёсак Сакаўшчына і Замасцяны ў Валожынскім раёне). Мерапрыемства прыпала на час правядзення штогадовай акцыі «Bike4SDGs-2017 (Mind over Matter)» – мерапрабегу прадстаўнікоў арганізацыі Аб'яднаных Нацыяў і актывістаў-прыхільнікаў здаровага ладу жыцця. Падзея стала часткай маштабнага праекта пад назвай «Садавейнічанне развіцця на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь», што фінансуецца Еўрапейскім Саюзам і рэалізуецца Праграмай развіцця ААН (ПРААН).

Гэтым разам маршрут пралягаў з Гродна ў Мінск з прыпынкамі на ноч у розных месцах, а ўзначаліў спартыўны заезд Пастаянны прадстаўнік ПРААН у Беларусі Санака Самарсіна.

Калі высокі чыноўнік прыбыў у мяляўнічы замасцяныскі мясціны, то з задавальненнем далучыўся да прыёмнай місіі святкавання нараджэння новага аб'екта экалагічнага турызму Валожыншчыны.

У гэты час перад прысутнымі ўжо выступалі з вітальным словам і падзякай старшыня раённага Савета дэпутатаў

Сяргей Глінскі, кіраўнік аддзела палітыкі, прэсы і інфармацыі Прадстаўніцтва ЕС у Рэспубліцы Беларусь Джым Казенс і старшыня Валожынскага сельвыканкама Дзмітрый Карачун – сябра арганізацыі-выканаўцы (мясцовая ініцыятыва «Птушка ў аб'ектыве», накіраваная на павышэнне турыстычнага патэнцыялу раёна шляхам развіцця інфраструктуры экалагічнага турызму, рэалізацыя Валожынскім сельскім выканаўчым камітэтам). Яшчэ адзін выступоўца, каардынатар і партнёр ініцыятывы, гаспадар аграсадзібы «За масточкам» Дзмітрый Наканечны, запэўніў, што выбар пля-

цоўкі вельмі ўдалы: вадаём ляжыць на шляху міграцыі пералётных птушак, таму недахопу ў аб'ектах назірання не будзе. З прававой звязаліся да грамадскасці і іншыя партнёры «Птушкі ў аб'ектыве»: дырэктар Сакаўшчынскай школы Галіна Гаспаравіч і дырэктар тэрытарыяльнага цэнтра сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Галіна Рай.

Трэба адзначыць, што новы аб'ект аграсацыялізму з'яўляецца інклюзіўным, безбар'ерным – цікавым і для малых, і для пажылых, а таксама для людзей з інваліднасцю.

Назральная пляцоўка «Птушка ў аб'ектыве» аб'ядае

стаць улюбёным месцам для аматараў і прафесійных арнітолагаў, якія пры дапамозе біноклёў змогуць назіраць за вадаплаўнымі і калыводнымі птушкамі ў натуральным асяроддзі іх пражывання. Яна ўжо абсталяваная ўсім неабходным рыштункам. Закупленыя біноклі, падзорныя трубы, фотаапараты і мультымедыяны ўстаноўкі перададзеныя школе, ТЦСАН і аграсадзібе. Усе партнёры ў будучыні змогуць рэалізаваць з іх дапамогай пэўныя камерцыйныя праекты. Гаварылася, што раз-пораз будуць ладзіцца мерапрыемствы накіраваныя на адукацыю дзяцей.

Пляцоўка размешчана на

Сяргей САДОЎСКІ
Фота Дзмітрыя НАКАНЕЧНАГА

Так называўся інфармацыйны тыдзень, што прайшоў з 11 па 17 верасня ў бібліятэках Свіслацкага раёна з мэтай папулярызацыі беларускай мовы, літаратуры і культуры.

У гэты перыяд у сценах бібліятэк гучала мілагучная родная мова, супрацоўнікі і наведнікі размаўлялі толькі па-беларуску, асабліва ўвага чытачоў была звернутая на кнігі беларускіх аўтараў. У бібліятэках дэманстраваліся выстава-экспазіцыя «Адкрыты для сябе беларускую кнігу», выстава-зварот «Час чытаць кнігі роднай краіны!», выстава-агляд кніг з аўтаграфам «Кніга – на памяць ад аўтара», партрэтная галерэя «Письменники і паэты – юбіляры 2017 года». Вялікую цікавасць і захапленне ў чытачоў дзіцячай бібліятэкі выклікала выстава-агляд «Кніга – на памяць ад аўтара», дзе былі прадстаўлены творы беларускіх пісьменнікаў У. Ліпскага, В. Іпатавай, М. Чарняўскага, В. Квілюры, Н. Ігнаценка, А. Цыхун, Л. Шаўчэнка, Г. Скаржынскай-Савіцкай, А. Нікіпорчык, Я. Дзяшко і іншых, якія ў розныя гады пабывалі ў бібліятэцы і на памяць падарылі свае кнігі з аўтаграфамі і добрымі пажаданнямі.

Пад час правядзення раённай акцыі «Беларуская кніга – кожнаму дзіцяці» бібліятэкары прапанавалі творы беларускіх аўтараў, а каб выклікаць у юных чытачоў большую цікавасць да кнігі на роднай мове, асабліва іх мяляўнічымі заклікамі-закліканкамі: «Пачытай, гэта цікава!», «Вітаем беларускую кнігу!», «Чытаем беларускую казку», «Я кніжка цікавая!». У дзіцячай бібліятэцы хіт-парад навінак «Беларуская кніга – дзесяць» прадставіў кнігі сучасных беларускіх аўтараў А. Экава, М. Чарняўскага, У. Карызы, А. Письмянкова, В. Кудлачова і іншых. Гэта літаратура розных жанраў: казкі-чымучкі, вершы, апавяданні, прымаўлянкі-забаўлянкі, загадкі-задачкі.

«Гаворым і чытаем па-беларуску»

«Беларуская кніга – сельскі адрас» – пад такой назвай адбылася акцыя перасоўнай бібліятэкі-бібліобуса, у выніку якой чытачы былі знаёмленыя з навінкамі беларускай літаратуры і зацікаўленыя беларускім раманам, захапленым дэтэктывам, фантастычным творам.

Асабліва ўвага была нададзена творчасці юбіляраў Максіма Танка, Янкі Купалы і Якуба Коласа. На літаратурнай гадзіне «Выдатныя паэты славянскага свету», прысвечанай 135-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа і Янкі Купалы, у Свіслацкай раённай бібліятэцы ў выкананні дырэктара Свіслацкага раённага краязнаўчага музея А. Пекар і вучняў СШ № 2 гучалі мілагучныя вершы песняроў. Напрыканцы сустрэчы наведнікаў чакала займальнае віктарыянае аб'ява і творчай дзейнасці знакамітых паэтаў. На гадзінку паэзіі «Я сэрцам пісаў сваю кожную песню» ў Навадворскую бібліятэку – цэнтр краязнаўства былі запрошаныя прыхільнікі творчасці Максіма Танка. Ім было прапанавана самім прачытаць вершы «Родная мова», «Беларусі», «Матіль» і іншыя. Зацікаўленыя мелі магчымасць пазнаёміцца з выставай кнігі паэта.

Дзень інфармацыі ў Поразаўскай бібліятэцы – цэнтры краязнаўства «Чытай беларускае, каб жыць цікава і карысна» ўключаў паэтычную гасцёўню

«Прайсці праз вернасць», прысвечаную 105-годдзю з дня нараджэння Максіма Танка, і агляд літаратуры «Беларускія кнігі-юбіляры», што пазнаёміў прысутных з творами В. Быкава, У. Караткевіча, Якуба Коласа, Янкі Купалы і інш. Прагучалі вершы «Нарчанскія сосны»,

«Радзіма», «Шчасце», «Прызнанне». Запрошана на мерапрыемства намеснік дырэктара па ідэалагічнай рабоце УСП «Саўгас Поразаўскі» Т. Здрадоўска з эмацыянальна прачытала верш «Рукі маці».

У Свіслацкай раённай бібліятэцы на працягу дня беларуская кніга «Беларусь літаратурная» прываблівала позіркі чытачоў разгорнутая ў чытальнай зале кніжная выстава «Адкрыты для сябе беларускую кнігу», якая прадставіла лепшыя ўзоры беларускай нацыянальнай

зьялёным турыстычным маршруце «Валожынскія гасцінцы». Яго інфраструктура ўжо прадастаўляе турыстам магчымасць прайсці па экалагічных сцежках, праехаць на веласіпедах па некалькіх кірунках, сплавіцца па раце, спыніцца ў мясцовых аграсадзібах, якія прапануюць шырокі спектр паслугаў ад начлегу і харчавання да інтэрактыўных адукацыйных праграмаў, сямейна-абрадавых святаў, розных майстар-класаў, экамузеяў, прадстаўленняў батлейкі і г.д.

Цяпер мясцовыя жыхары і гасці раёна змогуць займацца яшчэ адным відам экалагічнага турызму – бёрдвотчынгам (назіраннем за птушкамі, па-беларуску таксама ўжываецца тэрмін «птушкаванне»). – «КГ».

Ініцыятыва запатрабаваная таксама сярод сябраў клуба па вывучэнні птушак «Крылаты дзор», арганізаваная на базе Сакаўшчынскай сярэдняй агульнаадукацыйнай школы імя В. Каваленкі. Выкарыстоўваючы шырокія магчымасці пляцоўкі, школьнікі змогуць прымяняць вынікі назіранняў на практыцы, выступаць у ролі экскурсаводаў і, вядома ж, атрымліваць выдатныя адзнакі пад час навучальнага працэсу. І хто ведае, можа, ужо сярод іх растуць будучыя навукоўцы-арнітолагі, чые даследаванні істотна ўзбагацяць міжнародную тэарэтычна-практычную скарбонку ведаў пра складаны, цудоўны і разнастайны свет птушак?

літаратуры ў розных жанрах. Старшакласнікі СШ № 3 на літаратурным знаёмстве «Гродзеншчына літаратурная» нагадалі аб таленавітых майстрах слова нашага краю. Пад час мерапрыемства гучалі вершы Янкі Насуты, Дануты Бічэль-Загнетавай, Адама Міцкевіча, Янкі Маўра. Дзеці з задавальненнем прынялі ўдзел у інтэрактыўнай віктарыне «Беларуская кніга».

Супрацоўнікі Навадворскай бібліятэкі – цэнтра краязнаўства ў выхадны дзень прапанавалі чытачам правесці час са сваімі роднымі за кнігай: разам пазнаёміцца з выдатнымі творами на роднай мове з выставы «Адкрыты для сябе беларускую кнігу», пачытаць, зручна размясціўшыся ва ўтульных крэслах. Удзельнікі свята «Беларускія кнігі для ўсёй сям'і» – самыя актыўныя сем'і: Ганчарэвіч, Папковіч, Грыцкевіч адказвалі на пытанні віктарыны «Беларуская народная казка», удзельнічалі ў літаратурных гульнях «Адгадай казку», «Скарагорка», «Прыказкі і прымаўкі». Галіна Грыцкевіч зачытала ўрывак з паэмы «Новая зямля». Дзеці спаборнічалі ў конкурсе на лепшага чытальніка беларускіх вершаў.

Пад час правядзення інфармацыйнага тыдня на хвалях раённага радыё ў выкананні чытачоў Свіслацкай раённай і дзіцячай бібліятэк прагучалі мелодычныя вершы беларускіх паэтаў. На старонках «Свіслацкай газеты» быў прапанаваны агляд новай літаратуры беларускіх аўтараў.

Спадзяемся, што мы зацікавілі сваіх чытачоў кнігай на роднай мове і ў далейшым шчыра запрашаем усіх у бібліятэку на сустрэчу з беларускай кнігай!

Алена РАБЧАНКА,
метадыст аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Свіслацкай раённай бібліятэкі

Арганічны адпачынак на «Зялёнай Гулянцы»

(Заканчэне. Пачатак на стар. 2)

Паркавыя скульптуры цудоўна дапоўнілі і створаныя да «Зялёнай Гулянкі» на невялікім сядзібным востраве інсталюваны ад сяброў Беларускага саюза дэзайнераў. Тут з'явіліся дзівосныя расліны і незвычайныя істоты з дрэва ды металу, а цэнтральнымі аб'ектамі Выспы сталі драўляныя статуі, што нечым нагадваюць скульптуры вострава Пасхі. Кіраўнік саюза Зміцер Сурскі так патлумачыў задуму:

— Асяроддзе змусіла нас стварыць нешта нефарматнае. Наш праект вырашылі назваць «Эка-невідаль, або Выспа Пасхі». Працавалі сябры нашага саюза Таццяна Гомза, Жанна Марозава, Валянцін Борзды, Уладзімір Зайчанка, Аляксандр Міхалевіч, Аляксандр Ободаў, Ігар Халадзінскі. З намі былі маленькія дзеці, якія нас натхнялі.

У розных кутках аграсядзібы размясціліся рамеснікі, гандляры, якія знаёмілі наведнікаў са сваімі вырабамі: хтосьці пячэ хлеб паводле старадаўніх рэцэптаў, хтось збірае і аднаўляе рэгіянальныя стравы з бульбы, збірае зёлкі і прадае гарбаты... Багата цікаўных было каля «харчовай кропкі» Уладзіміра і Вікторыі Раконых. Дзіва што! Яны прапаноўвалі старадаўнюю страву «слімакі па-бургундску». Сёння можа нехта ўсміхнуцца, маўляў, тое не беларускае. Але ж вінаградных смаўжоў завезлі на нашу землі яшчэ ў часы Радзівілаў, і гатавалі іх у нашых сядзібках часцяком. Раковы стварылі першую ў Беларусі слімаковую ферму і частуюць землякоў далікатэсным прадуктам.

Працаваў пад час гуляняк і свой універсітэт — «Універсітэт зялёнай філасофіі». Там адбыліся прэзентацыі кніг, расповеды пра музычную культуру Беларусі, пра адраджэнне ста-

Вучні Князеўскай СШ

Адно з модных на сёння словаў «дэстынацыя» перакладаецца як «накірунак», «кропка прызначэння». Большасць навукоўцаў выкарыстоўвае тэрмін для абазначэння любога турыстычнага накірунку. Дзеля адлюстравання турыстычнай спецыфікі можа перакладацца як «турыстычны (рэкрэацыйны) накірунак». Турыстычная дэстынацыя — гэта цэнтр (тэрыторыя) з усемагчымымі выгодамі, сродкамі абслугоўвання і паслугамі для забеспячэння разнастайных патрэбаў турыстаў. Тэрмін «турыстычная дэстынацыя» быў уведзены дацкім навукоўцам Н. Лейперам у 1980-х гг. Цяпер гэта геаграфічная тэрыторыя, што мае пэўныя межы, якая можа прыцягваць і задавальняць запатрабаванні даволі шырокай групы турыстаў.

радаўніх рэгіянальных страваў. Гаспадар аграсядзібы «Марцінова Гусь» Аляксей Бель (Кухмістр Верашчака), каардынатар праекта «Наша Страва», аўтар і ўкладальнік кнігі «Энцыклапедыя беларускай кухні», «Belarusian Cookbook», «Літвінская кухня» прадставіў сваё новае выданне пра традыцыйныя алкагольныя напоі «Сакатала бочачка». Даследчык распавёў пра гісторыю розных напояў, звярнуў увагу на традыцыі іх вырабу і ўжывання на тэрыторыі беларускіх земляў, а таксама зазначыў: «Выдаўшы кнігу, я не выступаю за алкагалізацыю. Варта памятаць, што і як, пры якіх нагодах ужываць, каб гэтае не было на шкоду». Адметным было выступленне вучняў Князеўскай СШ Зэльвенскага раёна «Крамляніцкі вузельчык». Яны распяталі жыхароў сваёй і навакольных вёсак аб мясцовых стравах і стварылі адмысловую кнігу. А таксама прапанавалі пакаштаваць некаторыя. Хіба не цікавае спалучэнне бульбы з тварогам у «Бульбішніку тварожным»? А ці ведае хто, што за стравы «Сіла парабка»? Дзеці патлумачылі: «Чалавек, які распавёў нам пра «Сілу парабка», казаў, што калі юнаком батрачыў у пана, то для яго было вялікім шчасцем, калі гаспадыня падавала на стол натаркаваную бульбу з цыбуляй, аздобленую салам і запечаную ў печы». Выступілі ў незвычайным універсітэце таксама гаспадар аграсядзібы «Альхова» Яўген Красноўскі (распавёў пра досвед правядзення рэгіянальнага кулінарнага конкурсу ў Ваўкавыскім раёне), кіраўнік «Франс Груп», магістр эканамічных навук, афіцэр ордэна сельскагаспадарчых заслугаў Францыі Яўгенія Бунос (падзялялася досве-

Яўгенія Бунос

Георгій Грыбаў

Анатоль Ганец з Ірынай і Міхаілам Макеямі

дам экспарту фермерамі прадуктаў у Францыю), гаспадар сядзібы «Хутар Дудара» Аляксей Лось (ягоны выступ меў назву «Ад дуды да скрыпкі: спасцігам саміх сябе»).
— Адзін са слогаў мерапрыемства — «Зялёная філасофія», — зазначыў прафесар,

філосаф, гаспадар сядзібы «Млынск» Георгій Грыбаў. — І створаны за 15 гадоў у нашай краіне сектар аграрызму паказаў, што Беларусь багатая на крэатыўных, таленавітых людзей, якія могуць на няўдобыцы, як тыя Макеі на балоце, стварыць нешта ўнікальнае. Гэта людзі, якія змаглі знайсці гармонію чалавека, прыроды і культурных каштоўнасцяў. І галоўнае — яны вучаць падобнымі мерапрыемствамі, як трэба правільна адпачываць (а не толькі працаваць); змястоўны адпачынак — таксама каштоўнасць, якую трэба берагчы, якой трэба карыстацца, трэба ўмець паказаць прыклад.

Добрым дапаўненнем да свята сталі выступленні самадзейных артыстаў Зэльвеншчыны і спевака Змітра Вайцшошкі, чый выступ стаў своеасаблівым музычным спектаклем з маналогамі, пераўвасабленямі.

І яшчэ хочацца даць слова Анатолю Ганцу, уладальніку сядзібы «Ганка» на Валожыншчыне:

— Хочацца, каб такія імпрэзы праходзілі па ўсёй Беларусі, на многіх аграрызмах. Цудоўна, што гэты накірунак — аграрызм — развіваецца і аб'ядноўвае многіх людзей. Я па-ноўвае Валожынскім раёне заўважыў, што пачало шмат людзей выязджаць з горада на пастаяннае жыхарства ў сельскую мясцовасць, знаходзіць там захальную справу,

Стравы ад «Крамляніцкага вузельчыка»

«Organic Party». У англамоўным свеце для абазначэння экалагічнасці прадукта ці паслугі скарыстоўваюцца некалькія словаў: «green», «organic», «eco-», «bio-» ды інш. распаўсюджваюцца яны амаль на ўсе сферы жыцця. Калі кажучы «арганік», «эка-», «бія-», то людзі звычайна ўяўляюць сабе зялёны колер і эксертыфікат. Але гэта толькі вяршыня айсберга, за якой стаіць іншая філасофія жыцця. Арганік — гэта і беражлівае стаўленне да навакольнага асяроддзя, шанаванне традыцыяў, адмова ад няспыннага спажывання ды інш. Арганізатары мерапрыемства прапануюць беларускі адпаведнік англамоўнай назве — «Зялёная Гулянка».

займацца ёю і развіваць свой рэгіён, як і мы імкнемся рабіць у Валожынскім раёне. Я кажуць на Валожыншчыне: «Хай вам усім пра!»

Уладзімір ПУЧЫНСКІ, фота аўтара

Наш календар

Пташнікаў

Да 85-годдзя з дня нараджэння

(Урывак з эсэ; цалкам – «Літаратурная Беларусь», 25 жніўня 2017 г.)

Да 1990 г. я ведаў яго толькі па фотаздымках. Адкрыты лоб, прыгожыя вочы і нечакана тонкія вусны – рэдкасць для высковага чалавека, прыкмета ганарыстасці, нават пагарды (чамусьці вуснам-губам увуголе надаецца вялікае значэнне ў нашай літаратуры; можна прыгадаць героя Коласа з «Ласінныя губамі», героя Караткевіча з «адстаўленай сквароднікам ніжняй губой», вясельную прыпеўку ў Мележа – «выходзь, свякруха губата, прыхедала нявестка багатал...»).

Вясной 1990 г., калі мяне яшчэ студэнтам узялі на працу ў «Шольмыя» і я яго ўпершыню пабачыў, яму было 88 гадоў, і вусны ўжо былі не такія, як на фота, а звычайныя. Байкавая кашуля ў сінія клеткі (сам ён казаў і пісаў толькі «рубашка»), запраўленая ў штаны пад вузкую, зусім высковую падружку. Сандалі. Белая кеп-

ка. Высокага росту, мажны, нетаропкі, знешне крыху нагадвае Янку Брыля. Характарам яны таксама былі падобныя: насцярожанасць спачатку і раскрыццё аж да абдымкаў – потым. Абодвух іх я крыху пабойваўся, ведаючы гэты тып разумных, назіральных, з'едлівых высковых дзядзькаў. Цяпер, калі сам у іхніх гадах, разумею, што яны так проста абараняліся. Ранімыя, малапрактычныя, сарамлівыя (дарчы, апошняе ўласціва не толькі Брылю і Пташнікаву, а ўсім без выключэння беларускім пісьменнікам той пары, бо зноў-такі па высковых мерках што за занятак для здаровага мужчыны – пісаць на паперы літары?).

***

Нават яму, які раскашаваў у беларускай мове, як рыба ў вадзе, часам рабілася ў ёй песна. Неяк прыйшоў у кабінет, пастаяў і з прырасцю прамоўі: «Какой бедный белорус-

ский язык!..». Усе, хто быў у кабінце, каго раздражылі яго «драстуйце, відзеў, тапор, скромненька, адуванчык, стул», са зларадствам пераглянуліся – даўно было вырашана, што ён ні многа ні мала не любіць мову. А між тым гэта было сказана менавіта ад праммернай любові. Толькі пасрэдным пісьменнікам можа быць цалкам задаволены лексіонам тлумачальнага слоўніка.

Не хапала рафінаванай літаратурнай мовы Мележу. Як ён сам прызнаваўся, «Людзі на балоце» ажылі, задыхалі толькі тады, калі ён пачаў пісаць дыялогі на палескай гаворцы.

Уладзімір Набокаў, гэты чарадзей-лінгвіст, параўноўваючы англійскую і родную рускую, адзываўся зусім не на карысць апошняй, казаў пра яе – «зялёная», называў «не зусім адукаваным, а часам і даволі безгустоўным юнаком».

***

У душы ён, канечне, хацеў славы, – але такой, якая прыйшла б без усялякіх намаганняў з яго боку, сама сабой ці з дапамогаю ўладаў. Адзін з самых любімых пісьменнікаў Пятра Машэрава, калі не самы любімы, ён да канца жыцця спадзяваўся на цуд: напрыклад, атрымаць званне «народнага», або – яшчэ вышэй – наіўна верыў у нейкую «літаратурную справядлівасць», скажам, у шведскую інстанцыю, якая нібыта тым і займаецца, што вышуквае ў глухих кутках геаніяльных, але сціплых творцаў і выцягвае іх на свет Божы.

Пасля 2002 г. яго кумірам стаў нікому раней невядомы Імрэ Кертэс.

«Паглядзіце на гэтага венгерца, – узбуджана казаў мне па тэлефоне. – Вайна, разруха, а ён піша сабе ў падвале (так

Івану Мікалаевічу ўяўлялася). І вось, у адначасе, сусветнае прызнанне! І так не прападзе ніякі талент, ні пры якіх умовах!»

Па голасе адчувалася, што ён крышкы і сябе падстаўляе на месца Кертэса.

З гадамі ён пісаў усё лепш. «Львы», «Пагоня», «Арчыбал», «Французанкі»... І самая апошняя, у 70 гадоў, шэдэўр аўтабіяграфічнай прозы – «Ненапісаная апоўвесь» – Але такіх рэчаў ужо не было каму чытаць, а калі і было такія, іх словы ўжо нічога не значылі. Пік беларускага літаратурнага адраджэння мінуў, слова «талент» выпала з ужытку, літаратура пачала брацца ў двукоссі і замяняцца «літпраектам», запанавала, як эпідэмія, татальная малапісьменнасць і проста непісьменнасць, нягледзячы на штаты кар'яктараў і рэдактараў. Плюс вакол яго імені не было легенды. Калі не лічыць містыфікацый з інтэрв'ю і выступленнямі, усё ў яго ішло неяк занадта роўна, гладка, правільна. Ён не быў «пракокам», «апосталам нацыі» (а ў нас ад пісьменніка патрабуюць чамусьці толькі гэтага); тое, што ён самародак, непераўздыдзены мастак, ужо мала каго цікавіла...

Андрэй ФЕДАРЭНКА

Горад-выток

Уздоўж

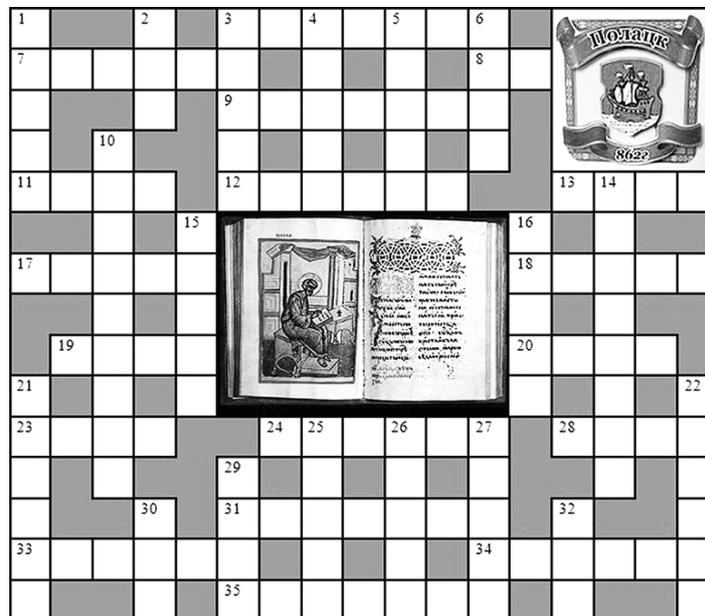
3. Папулярны ў XVI – XVII стст. жанр праваслаўнай царкоўнай гімнаграфіі, пачынальнікам якога ў Беларусі быў першадрукар, пісьменнік, асветнік, ураджэнец Полацка Ф. Скарына. 7. «Маленькая радзіма, – // Мой... мой выток». З верша Н. Гальпяровіча «Выток». 8. Адзінка электрычнага супраціўлення. 9. ... «Аповесць мінулых гадоў». Старажытны помнік культуры, у якім першае ўпамінанне аб Полацку адносіцца да 862 г. 11. «О матчына ...! Маленства вясна! // Ніколі ніхто мне цябе не заменіць». З верша А. Бачылы «Матчына мова». 12. Рэдкае жаночае імя; у перакладзе з грэчаскай на беларускую мову азначае «дарунак». 13. Творы народнай творчасці – песні, гераічныя казанні. 17. Хваравітае адчуванне холаду. 18. Буйная прыгожая кветка. 19. Высокае і вузкае архітэктурнае збудаванне. 20. Народны сход у старажытнай Беларусі. 23. Пра шпіль будынка. 24. Драўляная пасудзіна для заквашвання цеста. 28. Вузкая палоска зямлі. 31. Сімяон ... Духоўны пісьменнік, паэт, драматург, педагог XVII ст., ураджэнец Полацка. Вучыў грамаце сыноў маскоўскага цара, у тым ліку і Пятра I; з яго драматургіі пачынаўся ў Расіі прафесійны тэатр. 33. Архітэктурны і дэкаратыўны стыль XVIII ст. 34. Растворанае ў вадзе рэчыва, што ўтвараецца пры злучэнні солі з кіслатай. 35. Полацкая княжна, дачка першага летапіснага полацкага князя Рагвалода, маці кіеўскага князя Яраслава Мудрага, бабуля трохунучак – каралеваў Францыі, Нарвегіі, Венгрыі.

Упоперак

1. Шмат, адразу (перан.). 2. «Восень тлее, і з лясной глушы // Вецер ... пры-

носіць гаркаваты». З верша Максіма Танка «Восень тлее». 3. Металічнае пакрыццё паверхні абразоў. 4. Той, хто піша кнігі, стварае музыку. 5. Парыў ветру. 6. Падсмажаная лустачка хлеба. 10. Полацкае ... Рукапісны помнік пісьмова-кніжнай культуры, створаны ў Полацку ў канцы XII – пачатку XIII ст. 14. «Ганарацца Францішкам Скарынам // ... – яго землякі». З верша З. Куніцкага «Полацк. Гімн гораду». 15. Чырвоны радок, водступ управа ў пачатку першага радка тэксту; упершыню ... увёў у сваіх творах Ф. Скарына. 16. «Любіце і шануйце, як святыню, роднае ... з якім вас літасіць Бог на свет пусціў». Ф. Скарына. 21. «І пільна летапіс другі ўжо год пішу: // Старанна ... малыя вывадуку». З верша М. Багдановіча «Летапісец». 22. Іншасказальнае апавяданне; літаратурны жанр, які выкарыстоўваў старабеларускі пісьменнік і асветнік Кірыла Тураўскі. 25. Тое, што і заклад. 26. «... Ефрасінні Полацкай». Помнік усходнеславянскай літаратуры XII ст. 27. Аб'ява аб спектаклі, канцэртзе і д.т.п. 29. Удача, поспех у чым-небудзь. 30. Падарунак. 32. Пакаленне.

Склад
Лявон ЦЕЛІШ

Анатоль БУТЭВІЧ Малітва за Беларусь

Веру
У адзіную і непарушную,
Богам дараваную,
Святую і непаўторную
Краіну нашу –
Б е л а р у с ь .
У Айчыну
І Вацькаўшчыну
Народа майго,
Продкаў маіх і маіх нашчадкаў –
Веру!

У Радзіму несмяротную
Многіх і многіх
Былых
І маючых быць пакаленняў,
Што воляй сваёй непахіснаю
І дбайна працай няўтомнаю,
Узносзячы Богу хвалу,
Зямлю беларускую
Доўга стваралі

і сёння ствараюць, –
Веру!
У народ яе –
Шматалічны

і верай,
і мовай,
З працы рук сваіх узбагачаны
І талентам шчодрасветлены,
Цягавітасцю і нязломнасцю
Адметна пазначаны,
Непакарай ды непадатнасцю
Многа разоў ахрышчаны, –
Веру!

Добрым,
мудрым,
спагадлівым
і цярдлівым
Стаў народ мой,
Што праз пакуты і здзекі,
Няласку і горыч –
Насуперак злому і хіжаму лёсу –
Захоўвае сябе
І самаіснасць сваю,
Самабытнасць нашу...
У народ мой давеку беларускі –
Веру!

Кастрычнік

11 – Сямёнава Элеанора Рыгораўна (1937, Мінск), жывапісец, графік, мастак па касцюмах, дзеяч беларускага замежжа – 80 гадоў з дня нараджэння.

12 – Папова Алена Георгіеўна (1947), пісьменніца, драматург, лаўрэат тэатральной прэміі імя Кандрата Крапівы (1999) – 70 гадоў з дня нараджэння.

13 – Вайніловіч Эдвард Адам (1847, Мінск – 1928), гаспадарчы і палітычны дзеяч, фундатар Мінскага касцёла Св. Сымона і Св. Алены (Чырвонага касцёла) – 170 гадоў з дня нараджэння.

15 – Пігулеўскі Мікалай Мікалаевіч (1897, Ляхавіцкі р-н – 1967), арыстат оперы, музычны дзеяч, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

15 – Сабаленка Раман Карпавіч (1907, Брагінскі р-н – 1975), пісьменнік, публіцыст, аўтар шэрагу зборнікаў паэзіі і прозы, нарысаў пра дзеячаў беларускай культуры – 110 гадоў з дня нараджэння.

17 – Пархута Анатоль Сяргеевіч (1947, Івацэвіцкі р-н), заслужаны архітэктар Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998), прэміі Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва Рэспублікі Беларусь імя У.А. Караля (1999), узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны» – 70 гадоў з дня нараджэння.

19 – Іаан Кармянскі (сапр. Гашкевіч Іван; 1837, Жлобінскі р-н – 1917), праціаерэй, святы Беларускай Праваслаўнай Царквы – 180 гадоў з дня нараджэння.

20 – Станіслаў Ляшчынскі (1677 – 1766), вялікі князь літоўскі і кароль польскі – 340 гадоў з дня нараджэння.

20 – Юрка Голуб (Юрый Уладзіміравіч; 1947, Зэльвенскі р-н), пісьменнік, перакладчык, журналіст, аўтар шэрагу пэтычных зборнікаў – 70 гадоў з дня нараджэння.

21 – Бразер Абрам Маркавіч (1892 – 1942), скульптар, жывапісец, графік, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

22 – Макушаў Вікенцій Васілевіч (1837, Брэст – 1883), гісторык, філалаг-славіст, член-карэспандэнт Расійскай АН – 180 гадоў з дня нараджэння.

23 – Супрунчык Іван Плілінавіч (1942, Столінскі р-н), народны майстар, самадзейны мастак-графік, разьбяр па дрэве, этнограф-аматар, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2000) – 75 гадоў з дня нараджэння.

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 36

Уздоўж: 1. Гетман. 4. Слава. 7. Нерв. 9. Бомы. 10. Бузды-хан. 12. Акт. 13. Пласт. 14. Штатыў. 16. Слесар. 17. Нарэз. 19. Рыцы. 20. Ляхавічы. 23. Мова. 25. Лань. 26. Табар. 27. Вялікі.
Упоперак: 1. Губа. 2. Тампліеры. 3. Ас. 5. Лад. 6. Вох. 8. Вітаўт. 10. Батарэя. 11. Аршанцы. 12. Антрэсолі. 15. Астрал. 18. Маці. 21. Хна. 22. ВІА. 24. «мя».

Народ сказаў...

● Суддзя (да абвінавачана). Чаго ты прышоў сюды з калом?

Абвінавачаны. Мой адвакат сказаў мне, каб я меў у судзе чым абараняцца.

● Кажуць, адзін пан дужа любіў ганарыцца сваім сынам, што ён у яго самы здаровы і прыгожы, ва ўсёй воласці таго не знойдзеш. Калі ні прыяздзілі да яго госці, ён сына выстаўляў напакат. Тыя таксама былі амаль такой думкі, як і сам пан.

І вось аднойчы пан у голаў прышла думка: запытацца ў сваёй чэлядзі, ці праўда, што яго сын такі. Паклікаў ён да сябе лакея і пытае:

– На каго падобны мой сын?

Той думаў, думаў і кажа:

– На льва.

– Адкуль ты гэта ўзяў? Ты ж нікуды не ездзіў. Дзе ты мог бачыць ільва?

– А на карціне. Ісус Хрыстос едзе з Іерусаліма.

– Ён там на асле.

– Во, во! Ён на яго і падобны!

● **Урач 1-ы.** Чым ты хворы? **Селянін.** Уся спіна, мой родны, баліць.

Урач 2-і. На маю думку, прычына хваробы – станавы хрыбет.

Селянін. Ну так і ёсць, даражаныкі, станавы ўсе па хрыбце дубасіў.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты (сабраў Змітро Васпалы; Мінск: Беларусь, 1970)»

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

«**ПАНСКАЯ ЛАСКА**» – беларускі ананімны вершаваны твор XIX ст. у жанры гутаркі. Напісаны, як мяркуюць, у канцы 60-х ці пачатку 70-х гг. Выразна выяўляе антыпрыгонніцкія, антыпамешчыцкія настроі сялянства.

У аснове сюжэта – камічнае побытавае апавяданне пра пана, якому ўначы сава здалася чортам і вельмі напалохала яго; на дапамогу яму прышоў селянін і зламаў саву, за што атрымаў збан гарэлки, а назаўтра, праспаўшы працу, зарабіў «сотню розгаў». У няхітры сюжэт невядомы аўтар уключыў эмацыйны, сацыяльна насычаны маналог пра невыноснае жыццё селяніна ў часы прыговы, калі селяніна не лічылі за чалавека: «сабачы сын, хлоп, бэсцяя, пся кроў», «сялянаў «білі розгай за марудні», «пілі... кроў, дзёрлі шкуру, як з скатоў». «Панская ласка» – прыклад народнай публіцыстыкі з элементамі мастацкага паказу жыцця, з'яўляецца перапрацоўкай народнага анекдота пра пана і чорта. Вобраз памешчыка малюецца ў сатырычна-гра-

тэскай форме, вобраз селяніна – з лёгкім гумарам. У рытмічных адносінах верш неадназначны: асноўная частка напісаная бліжэй да сілабічнага народнага вершам, лірычная ўстаўка – 4-стопным харэем.

Тэкст твора захаваўся ў рукапісным зборніку «Беларускія народныя паданні, быліны і песні сялян былога Себежскага павета Віцебскай губерні 1882 – 1890 гг.» (архіў Рускага географічнага таварыства ў Санкт-Пецярбургу), апублікаваны ў зборніку «Беларуская літаратура XIX стагоддзя» (1950).

Можна прачытаць у: Ларчанка, М. На шляхах да рэалізму. – Мінск, 1958 – С. 157 – 158; Барысенка, В. Францішак Багушэвіч і праблема рэалізму ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя. – Мінск, 1957. – С. 129 – 130.

ПАНТАМІМА (ад грэч. *pantomimos* – літар. які ўсё пераймае) – від сцэнічнага мастацтва, у якім асноўным сродкам стварэння мастацкага вобраза і раскрыцця зместу і ідэі драматычнага твора з'яўляецца плас-

тычная выразнасць чалавечага цела, жэст, міміка. Існуюць 2 віды пантамімы: мастацтва міма (дзеянчае адзін актёр) і паказ з усімі аксесуарамі тэатральнага спектакля. У харэаграфічным мастацтве найчасцей спалучаецца з танцам, але можа існаваць і як асобная сюжэтная сцена танцавальнай пастаноўкі. У цырку звычайна мініяцюра аб'т. зв. тэматычны сюжэты паказ-феерыя.

Узнікла ў глыбокай старажытнасці як элемент сінкрэтычных гульніў і абрадаў многіх народаў свету. Вылучылася ў адзін з асноўных відаў тэатральнага паказу ў старажытных Кітаі, Індыі, Японіі, Інданезіі, антычных Грэцыі і Рыме. У сярэднявеччы традыцыі пантамімы захоўваліся гістрыянамі, жанглёрамі, мімамі, скамарохаўмі ды інш., у XVI – XVIII стст. атрымалі далейшае развіццё ў італьянскім народным тэатры камедыі дэль артэ. Вялікую ролю ў развіцці сучаснага мастацтва пантамімы адыграла творчасць Ж.Л. Баро і М. Марсо (Францыя), Л. Фіялікі (Чэхія) і Г. Тамашэўскага (Польшча).

На тэрыторыі Беларусі элементы пантамімы здаўна існавалі ў народных гульніях-паказах (карагодных, калядных, масленічных і інш.) і цыклах абрадаў (сватанне, вяселле ды інш.), зай-

малі істотнае месца ў некаторых звычаях беларускіх народных святаў (купалле, русалкі ды інш), выкарыстоўваліся скамарохаўмі.

У 1960 – 1970-я гг. у Мінску былі пастаўлены сюжэтыя спектаклі-пантамімы, падрываваныя рознымі цыркавымі калектывамі: «Бахчысарайская легенда» (1963), «Партызанская балада» (1967), «Малодосць мая, Беларусь» (1978), «Беларускія ўзоры» (1982) і інш. Пантамімічныя нумары ёсць у праграмах народных цыркавых калектываў краіны. Мастацтва драматычнай пантамімы развіваецца ў Беларусі з 1970-х гг. У краіне працуюць народны тэатр пантамімы «Рух», народны тэатр мімікі і жэста, народны тэатр пантамімы «Ин-Жест» ды інш.

«Залаты век, або Трыумф „Deus ex machina“» (тэатр «ИнЖест»)